

= Chattuša

= Káneš = Néša

- **Chetitě / Nésitě** – Indoevropský národ; **chetitština / nésitština** – indoevropská jazyková rodina, anatolská větev – zápis pomocí upraveného klínopisu a lúvijskými hieroglyfy
- Celá řada okolních vlivů – z Mezopotámie, Sýrie – nejsilnější vlivy Churritů, od menších národů v Malé Asii – Chattijci (Protochetitě), Lúvijci,...
- Nejvíce památek z doby největšího rozkvětu Chetitské říše – 14. a 13. stol. BC, rozvoj říše cca od 17. stol. BC, zánik s Mořskými národy kolem 1200 BC
- Chattuša – hlavní centrum říše – zásadní archiv (viz B. H. Winckler, B. Hrozný) – město děleno na horní a dolní, mohutné opevnění s únikovými cestami

Chattuša – vstupní brána

Teocentrický kult Chetitů

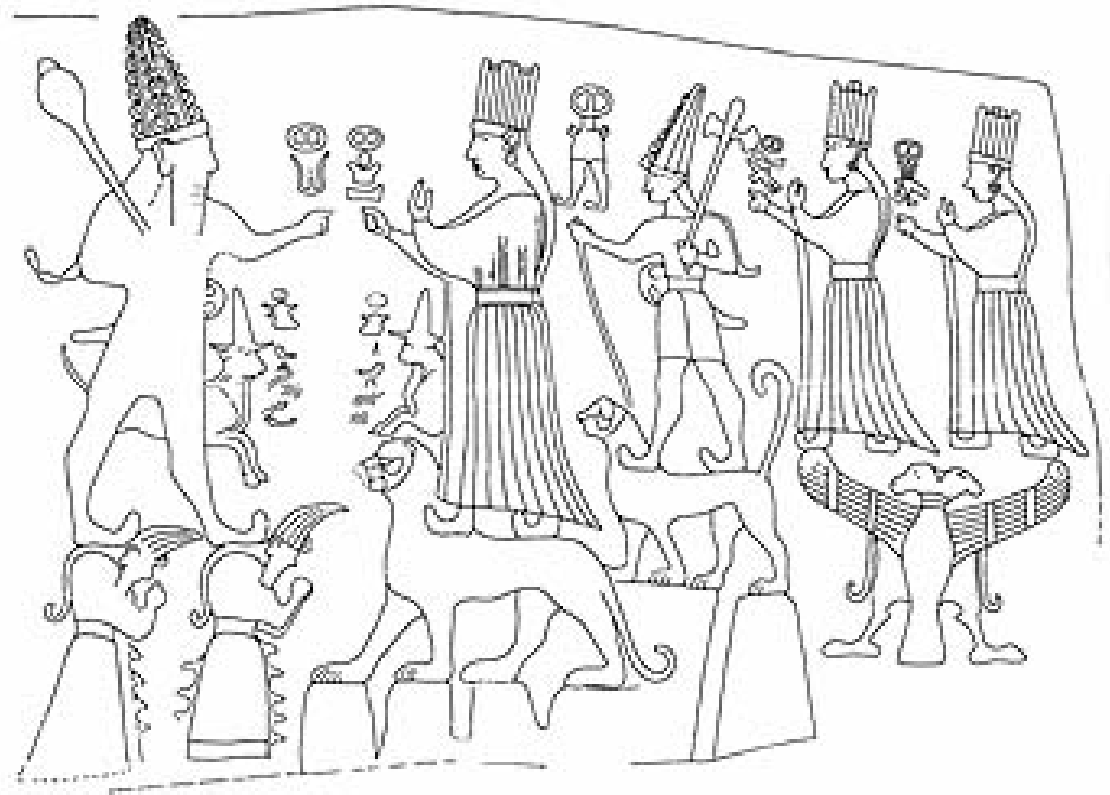
- Antropomorfní zobrazování božstev - rohatá čapka, suknice, boty zahnuté do špičky, každé božstvo vlastní atribut, božstvo podobné člověku s klady i zápory
- Zoomorfní zobrazování – př. Bůh bouře často reprezentován sochou býka
- Jednotlivá božstva vlastní **chrámy** („dům boha“), současně důraz na **přírodní svatyně** – v obou případech stavěny stély (*chuwaši*)
- Chrámy – centrální dvůr, kolem místnosti, podobně přírodní svatyně
 - **Yazilikaya** (tur. - „Popsaná skála“) – 13. stol. BC, funkce kultického prostoru již dříve, rozsáhlý komplex svatyně s reliéfy, vyobrazení více než 60ti božstev, dvě procesí bohů a ústřední scéna s bohem bouře jeho chotí a synem, současně vyobrazen panovník Tutchalija IV.

Yazilikaya

Yazilikaya – část procesí

Yazilikaya – ústřední motiv

- Velekněz = panovník – nejvyšší postavení královský pár
- Kněží (sanga, gudú, ...), kněžky („matka“, „paní boha“)
- V chrámech také zpěváci, hudebníci, nosiči pohárů, muži stolu, atd.
- V chrámech umístěny sochy božstev – pokryté drahými kovy, tradiční omývání, krmení bohů a veškerá další péče
- Při svátcích a rituálech důležitá přítomnost panovníka
- Rituály a magie běžným prvkem – věštění z vnitřností, z meteorologických úkazů, běžné oběti a úlitby,... - dochovaná řada textů, zařikání apod.

Oblast Malatya, obětní scéna

Chetitský panteon („tisíc bohů chetitských“)

- Alalu – božstvo první generace, jeho nástupcem je Anu
- **Božstvo Slunce** – churritské jméno Šimige; společně s bohem bouře stojí v čele panteonu
- **Bůh bouře** – různé podoby jmen – chatijské *Taru*, chetitské *Tarchunt* pocházející z luvijštiny; u Chritů **Tešup**, „mladý bojovník“; sídlo ve městě Kummija; (v některých lokálních kultech samostatné božstvo Tešup – dárce deště a původce bouře); jeho manželka **Chepat**
- **Měsíční bůh** – churritské jméno *Kušuch*, chatijské *Kašku*; z období churritského vlivu
- **Ištar** – tradiční bohyně lásky s válečnickým aspektem; z churritštiny označení Šauška (androgynní božstvo)
- **Kumarbi** – churritský - bůh starší generace
- **Telipinu** – vegetační božstvo, protochetitské, syn boha bouře

Bůh bouře; novočetitské období, 10.-9: stol. BC

Mytologické skladby

- Boj boha bouře s drakem
- Zmizelý bůh
- **Cyklus o Kumarbim**

Hymnické texty

- Hymnus na Slunce (několik verzí) – silný babylonský vliv

Hymny mají často adorační význam – panovník se obrací na božstvo pro odvrácení hrozící pohromy

Chetitské božstvo, 1400-1200 BC

Cyklus o Kumarbim

- Mytologický text z Chattuše, syrsko-churritské znaky -> později převedeno do chetitštiny
- Původně z oblasti Sýrie, do MA přenesen
- Téma vzniku světa a jeho uspořádání
- Původně 3 samostatné skladby, postupně spojené v jeden celek
- Dnešní pořadí vytvořeno „uměle“ dle souvislostí v cyklu
- Text zlomkový, u všech částí chybí konec
- Motivy z cyklu se objevují později v ugaritské literatuře a antickém Řecku

3 skladby:

1. Vládce nebes
2. Chedammu
3. Zpěv o Ullikumim

- 1. Vládce nebes** – boj o nebeskou nadvládu – pravidelné střídání na nebeském trůně po 9 letech (symbolika délky těhotenství)
hlavní postavy – Alalu, Anu, Kumarbi, Bůh bouře, Ea – hlavním tématem boj Kumarbiho s Anem a posléze převzetí vlády bohem bouře
(paralela s pozdější antickou literaturou – Uranos, Kronos, Zeus)
- 2. Chedammu** – Kumarbi se spojil s Velkým Mořem / jeho dcerou a společně zplodili draka Chedamma – Ch. je žravý – požírá veškerou zvěř i lidi – na pomoc povolává bůh bouře sestru Ištar, aby Ch. svedla – neúspěšně – poté ho omámí a vyláká na břeh
- 3. Zpěv o Ullikumim** – Kumarbi zplodí se skálou potomka Ullikummiho, který má porazit boha bouře, Enlil jej umístí na ramena obra Upelluriho, nesoucího nebesa a zemi (Atlas). Když vyroste, přichází opět Ištar, aby ho svedla – neúspěšně – zasahuje Ea a odřezává Ullikummiho z ramene Upelluriho – závěrečný boj

Chetitský bůh bouře
10. stol. BC, Karchemiš

Zdroje ke studiu pravěkého a starověkého PV

Časopisy a publikační řady:

AfO = Archiv für Orientforschung

AOAT = Alte Orient und Alte Testament

ArOr = Archiv Orientální

AuOr = Aula Orientalis

JANES = Journal of the Ancient Near Eastern Society

JAOS = Journal of the American Oriental Society

JCS = Journal of Cuneiform Studies

JESHO = Journal of the Economic and Social History of the Orient

JNES = Journal of Near Eastern Studies

JSS = Journal of Semitic Studies

NO = Nový Orient

Or = Orientalia

RA = Revue d'assyriologie et d'archéologie orientale

RIA = Reallexikon der Assyriologie

WA = World Archeology

WO = Die Welt des Orients

ZA = Zeitschrift für Assyriologie und vorderasiatische Archäologie

Internetové tipy:

www.orient.cas.cz Orientální ústav AV ČR

www.klinopis.cz Old Babylonian Text Corpus

enlil.ff.cuni.cz Ústav srovnávací jazykovědy, FF UK

ubva.ff.cuni.cz Ústav BV a Afriky, FF UK

www.etana.org Electronic Tools and Ancient Near East Archives (ABZU)

cdli.ucla.edu Cuneiform Digital Library Initiative

etcsl.orinst.ox.ac.uk The Electronic Text Corpus of Sumerian Literature

oi.uchicago.edu The Oriental Institute of the University of Chicago

oracc.museum.upenn.edu Open Richly Annotated Cuneiform Corpus

www.jstor.org seznam odborných časopisů

- Stránky muzeí po celém světě

Slovníky:

CAD = Chicago Assyrian Dictionary (oi.uchicago.edu) - pdf

ePSD – elektronický sumerský slovník

(<http://psd.museum.upenn.edu/epsd/nepsd-frame.html>)